

A magyar gazdaság egyik prioritása III.

A magas foglalkoztatottság egyéni és társadalmi hatásairól, dióhéjban

Blogsorozatunk első két részében körüljártuk, hogyan alakultak a foglalkoztatottság mutatói az elmúlt másfél évtizedben. Érdekes azonban arra is kitekinteni, hogy mindez milyen hatással volt a társadalom és a gazdaság helyzetére. E havi bejegyzésünkben előbbi témára pillantunk rá madártávlatból. Röviden megnézzük, hogy általánosságban milyen kihívásokat jelent az egyéneknek a munkanélküliség. Majd néhány statisztikai mutatón keresztül megvizsgáljuk, hogy milyen adatokkal is mérhető társadalmi változásokat eredményezett a 2010-es években jelentősen bővülő foglalkoztatás.

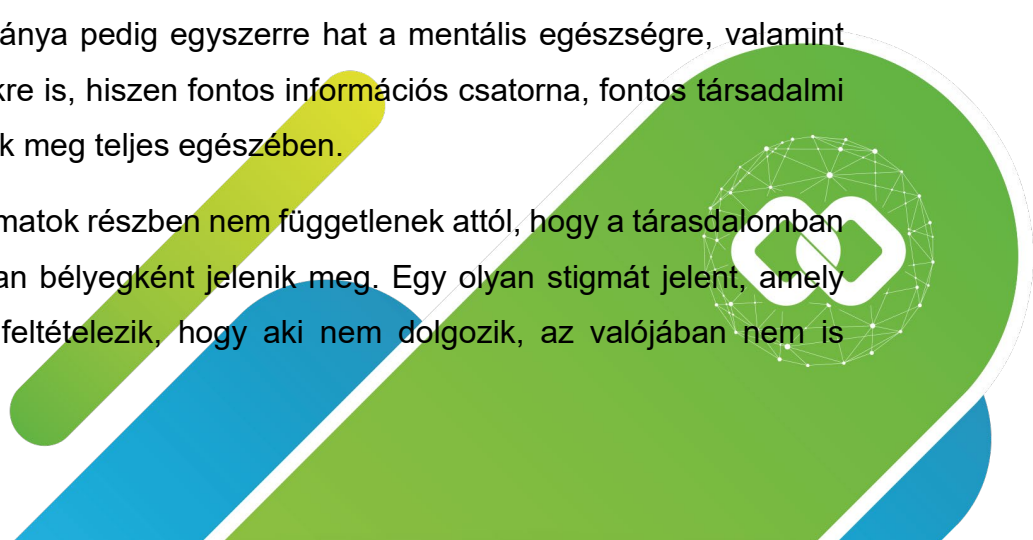
A munkanélküliség, mint egyéni kihívás

A munkanélküliség társadalmi dimenziója azért fontos kérdés, mert egyénekre lebontva a munkanélküliség komoly következményekkel jár.

Az egyik rendkívül fontos szempont, hogy egy munkáját elvesztő, vagy tartós munkanélküliséggel küzdő személy komoly mentális kihívásokkal szembesül. A munkanélkülivé válás a gyászhoz hasonló tüneteket eredményező krízishelyzet, míg a munkanélküli lét bizonytalanságérzetet kelt, és hosszútávon rombolja az önképet. Ezt az állapotot egyéb kihívások is terhelik, például az anyagi tartalékok kimerülése, ami tovább súlyosbítja a helyzetet. A mentális terheltségből fakadó frusztráció, idegesség, szorongás során az önkép csorbát szenved, és a mentális terheltség akár pszichoszomatikus tüneteket is eredményezhet.

Az egyéneken lezajló folyamatok mellett megjelenik a társadalmi elszigetelődés is, amely ugyancsak rontja a mentális egészséget. A munkanélküliségtől, és különösen a tartós munkanélküliségtől szenvedők bizalmi kapcsolatainak száma csökken. A társadalmi kapcsolatok hiánya pedig egyszerre hat a mentális egészségre, valamint az elhelyezkedési esélyekre is, hiszen fontos információs csatorna, fontos társadalmi tőke szűkül be vagy szűnik meg teljes egészében.

Az előbb bemutatott folyamatok részben nem függetlenek attól, hogy a társadalomban a munkanélküliség gyakran bélyegként jelenik meg. Egy olyan stigmát jelent, amely alapján az emberek azt feltételezik, hogy aki nem dolgozik, az valójában nem is

szeretne. Ez a sokszor alaptalan értékítélet pedig nagyban rontja akár az egyén további elhelyezkedési lehetőségeit is.

Megkerülhetetlen az elmúlt időszak foglalkoztatási bővülése kapcsán, hogy közel egymillió honfitársunk élethelyzete vált egyértelműen jobbá. Nem csupán anyagi értelemben, hanem közvetetten feltételezhetjük, hogy az imént felsorolt tényezők tekintetében is. Sokaknak jó eséllyel megszűnt a korábbi stigmatizációjuk, társadalmi izolációjuk, és válhatott jobbá az önbecsülésük, mentális állapotuk. Ezek fontos támpontok lehetnek egy egészséges, reziliens társadalom szempontjából.

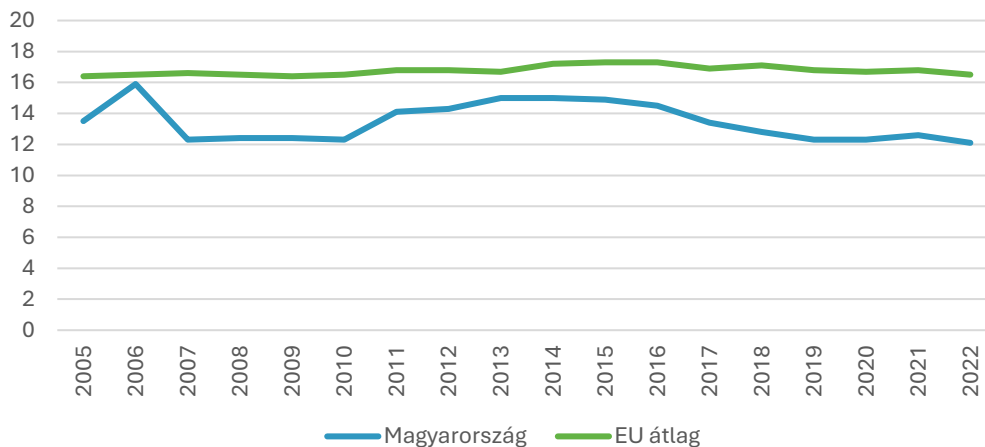
Néhány társadalmi mutató

Az előbbiek az egyének szempontjából rendkívül fontos körülmények, ugyanakkor ezeket viszonylag nehéz kézzelfoghatóan megvizsgálni, vagy ezek társadalomra gyakorolt hatását egyértelműen leírni. Legalábbis blogunk keretei erre nem kínálnak lehetőséget. Vannak azonban olyan statisztikailag jól mérhető mutatók, amelyek – igaz, ezek elsősorban a jövedelmi helyzetre fókuszálnak –, mégis segítenek abban, hogy megértsük, milyen mozgásokat eredményezett a foglalkoztatás erőteljes bővülése.

Az egyik ilyen mutató a szegénységi arány. Az európai sztenderdek alapján a szegénységi küszöb alatt azok élnek, akik a mediánjövedelem 60%-ánál kevesebbet kereső háztartásban élnek. E tekintetben egyrészt megemlíthető az, hogy a magyarországi szegénységi arány alapvetően tartósan az uniós átlag alatt van. Ez persze nem mutatja meg a lakosság valós jövedelmi státuszát, hiszen egyes országokban jóval magasabb a mediánjövedelem, így a szegénységi küszöb is magasabb összeghez kötődik (amely akár képes magasabb életszínvonalat is biztosítani). Ugyanakkor érdemes arra figyelmet fordítani, hogy a 2010-es évek elején a szegénységi arány a foglalkoztatás 2010-es évek közepén történő felfutásával ütemes csökkenésnek indult.

A szegénységi arány Magyarországon és az EU-ban (%)

Forrás: KSH

Egyébként, ha a teljes társadalmat csoportokra bontanánk, és úgy vizsgálnánk a kérdést, akkor a korábbiakban feltárt foglalkoztatási sajátosságok egyes sajátosságai is részben visszatükröződnének. Például a nők körében magasabb a szegénységi arány, amely jól reflektál arra a strukturális problémára is, hogy a nők foglalkoztatása tartósan elmarad a férfiakétól.

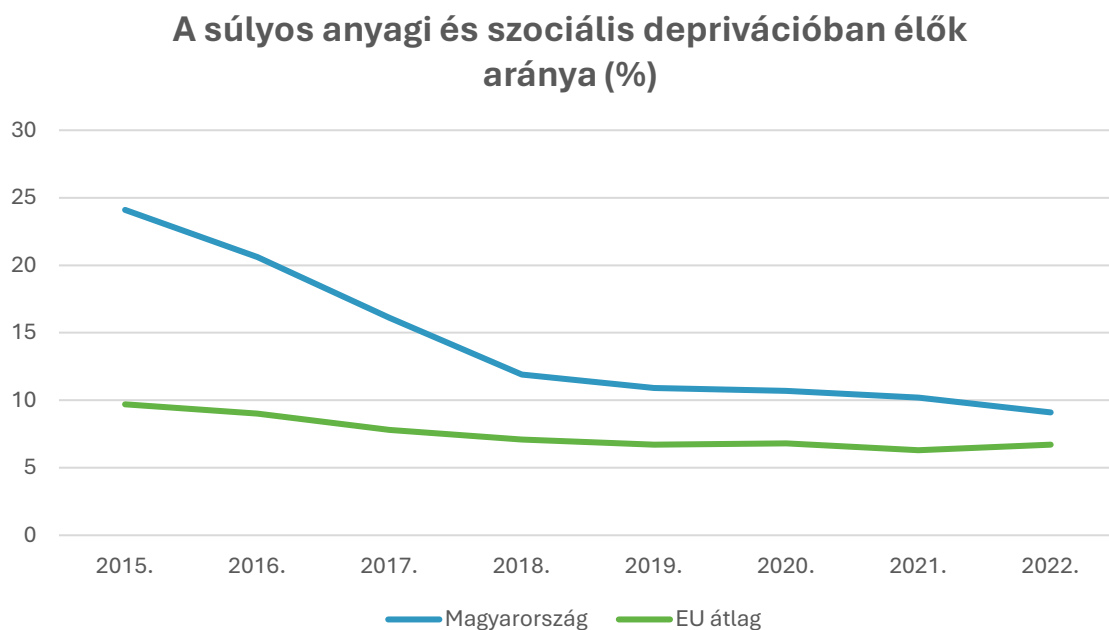
A szegénységi aránynál valamivel összetettebb képet ad, de továbbra is elsősorban a jövedelmi viszonyokra fókuszál a súlyos anyagi és szociális deprivációban élők arányának vizsgálata.

A súlyos anyagi és szociális depriváció azokra érvényes, akikre az alábbi tizenhárom problémából legalább hét jellemző:

1. váratlan kiadások fedezetének hiánya;
2. hiteltörlesztéssel vagy lakással kapcsolatos fizetési hátralék;
3. a lakás megfelelő fűtésének hiánya;
4. kétnaponta hús, hal, vagy azzal egyenértékű tápanyag fogyasztásának hiánya;
5. évi egyhetes, nem otthon töltött üdülés hiánya;
6. anyagi okból nem rendelkezik személygépkocsival;
7. problémás az elhasználódott bútorok cseréje;
8. elhasználódott ruhák;
9. nem rendelkezik legalább két pár cipővel, amelyekből az egyik minden évszakban használható;

- 10. hetente egy kisebb összeget nem tud magára költeni;
- 11. nem tud rendszeresen részt venni fizetős szabadidős programokon;
- 12. legalább havonta egyszer nem tudja vendégül látni rokonait, barátait, vagy elmenni velük vendéglátóhelyre;
- 13. nem rendelkezik otthon interneteléréssel.

E mutatóban a magyarországi adatok már kedvezőtlenebbek az uniós adatokhoz képest. Ugyanakkor látni kell, hogy a 2015-ben elvégzett első felmérés óta a hazai mutató drasztikusan csökken, és közelít az uniós mutatóhoz. Míg 2015-ben a lakosság majdnem negyede volt érintett a súlyos anyagi és szociális deprivációban, 2022-re ez a szám 10% alá csökkent. A trendgörbe időbeli alakulására pillantva kézenfekvőnek tűnik az a következtetés, hogy mindez nem független attól, hogy a foglalkoztatottak száma ebben az időszakban robbanásszerűen megemelkedett.

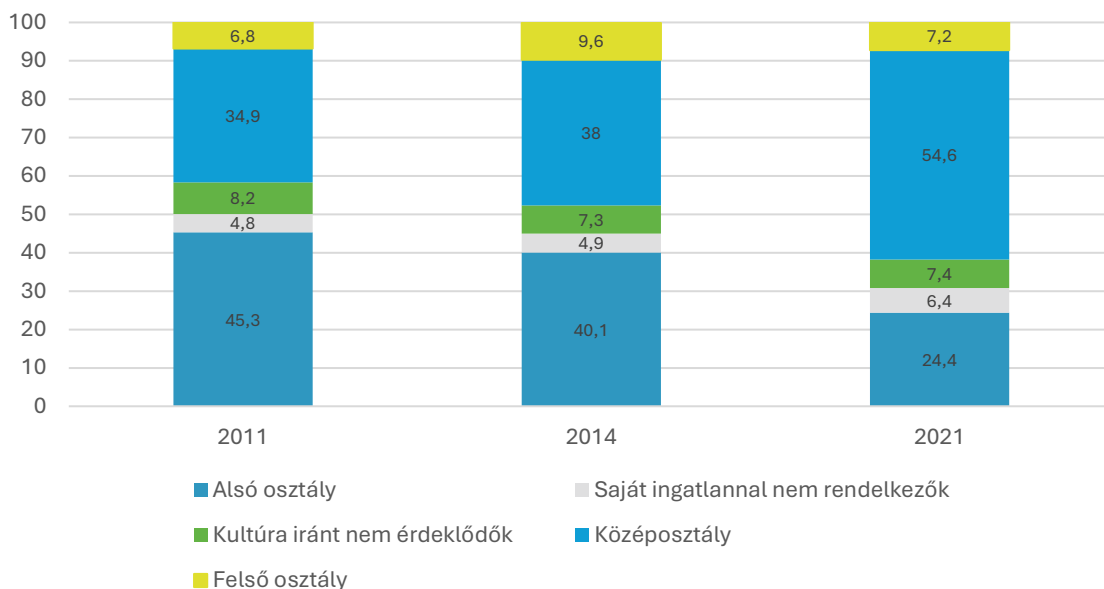
Forrás: KSH

Vagyis az, hogy a társadalom jelentős része- és különösen az aktív korú népesség - kedvezőbb anyagi és szociális körülményeket tudhat magáénak, vélhetően nem függetleníthető attól, hogy foglalkoztatottá váltak, amely kiszámíthatóan és nagymértékben megnövelte a rendszeres jövedelmet.

Persze ennek nem csak anyagi javakban megfogható társadalmi hatása van. A növekedő jövedelem lehetőséget teremt arra is, hogy az emberek a hétköznapi, anyagi

kérdéseken túlmutató kérdésekkel is foglalkozzanak. Vagyis figyelmet fordítsanak saját szellemi és lelki fejlődésükre, feltöltődésükre. A kérdés fontos, hiszen ezek a középosztályosodásra jellemző attitűdök az életszínvonal minőségi fejlődéséhez, a gazdaság további bővüléséhez vezetnek. Egyes számítások, amelyek a középosztály klasszikus anyagi dimenziójú tényezői mellett – jövedelem, lakhatás – figyelembe veszik a szellemi és lelki fejlődés iránti vágyat is, vagyis a középosztályszerű viselkedés jellemzőit, azt mutatják, hogy nem csupán a magyar társadalom szegénységének csökkenéséről beszélhetünk, hanem a középosztály megerősödéséről.

A középosztály alakulása jövedelmi, vagyoni, lakhatási szempont és a szellemi, lelki fejlődés iránti vágy alapján (%)

Forrás: György, 2024

Mindez azért is fontos, mert e viselkedés hosszútávon megerősítheti a gazdaság különböző szektorait, növelheti a társadalom innovációs képességét, és számos egyéb, további kedvező hatással járhat. Szemléltetésként, példaként említhetjük, hogy kutatások alapján a foglalkoztatottak körében magasabb az önkéntesség, amely mind az önkéntesek, mind az önkénteskedés kedvezményezettjei számára rendkívül kedvező hatásokkal jár.

Összegzés

Összegezve elmondhatjuk, hogy a munkanélküliség mind egyéni, mind pedig társadalmi szinten komoly kihívást jelent. A munkanélkülieknek komoly kihívásokkal kell szembenéznük az anyagi megpróbáltatásoktól a társadalmi izoláción és megbélyegzésen keresztül, egészen a súlyos mentális terheltségig. Összetett feladat lenne vizsgálni, hogy ezek a körülmények pontosan hogyan változtak meg a foglalkoztatás bővülésével, de feltételezhetjük, hogy számos esetben a foglalkoztatottá válás számos ember egyéni élethelyzetét tette jobbá.

Ez utóbbi megállapítás, ha az imént felsorolt „puha” tényezők mentén nem is szemléltethető egyszerűen, azonban a társadalom anyagi helyzetét vizsgálva már igen. A magyar szegénységi adatok beszakadtak – jóllehet e területen is van még teendő, akár strukturális szintű problémák kezelése is – a foglalkoztatás robbanásszerű emelkedésével párhuzamosan. Így talán nem túlzó az a megállapítás, hogy a foglalkoztatás magasra emelésének óriási hatása volt a társadalomra.

Fontos, hogy nem csak arról van szó ez esetben, hogy az emberek kiléptek a deprivált élethelyzetből, hanem arról is, hogy a növekvő életszínvonal a viselkedésükre is befolyással volt. A társadalom egyre szélesebb rétege kezdett a középosztályra jellemző magatartásformákat felvenni, amely hosszútávon egyéni szinten javíthatja az életszínvonalat, míg társadalmi szinten kedvező hatással lehet a társadalom állapotára és a gazdaság működésére.

Felhasznált források

Erdélyi, D. (2024). *Tartós munkanélküliség pszichológiai háttere és gazdasági vonatkozásai*. <https://www.oeconomus.hu/irasok/tartos-munkanelkuliseg-pszichologiai-hattere-es-gazdasagi-vonatkozasai/>

Frey, M. & Gere, I. (1992). A munkanélküliség szociális hatásai. *Esély*, 4(3), 74–78.

György, L. (2024). *A középosztály forradalma. Meritokratikus stratégia a 21. századra*. Magánkiadás.

KSH (2023). *Fenntartható fejlődés indikátorai*.

<https://ksh.hu/s/kiadvanyok/fenntarthato-fejlodes-indikatorai-2023/ffi>

Sánta, T. (2018). Integrációs dilemmák a magyarországi NEET populációval kapcsolatban. *Belvedere meridionale*, 30(1). 127–145.

